

Hvordan arbeide for å ivareta barns interesser i helse- og omsorgssaker?

Kort gjennomgang av lovverket og hva ser vi i klagesakene

Seniorrådgiver/jurist Anders Kvadsheim Mygland

Helse-, sosial- og barnevernsavdelingen

anders.mygland@statsforvalteren.no



Statsforvalteren i Rogaland

14.10.2025



Tema og avgrensninger

- Fokus på helse- og omsorgstjenesten i kommunen, og *tildeling* av slike tjenester – altså der kommunen fatter vedtak og avgjørelser
 - Men viktig å ha fokus på barnet også underveis mens hjelpen gis og ved revurdering av hjelp
- Fokus på de konkrete, *individuelle* vurderingene – ikke på den mer overordna samfunns-messige planleggingen av helse- og omsorgstilbudet, hvor også FNs barnekonvensjon og Grunnloven § 104 kommer inn
- Særlig fokus på barnets beste-vurderinger og barnets rett til medvirkning (ofte to sider av samme sak), opp mot det helseregelverket vi har
 - Ut fra våre erfaringer som tilsyns- og klageorgan



Barneperspektivet i nasjonal helselovgivning

- Pasient- og brukerrettighetsloven (1999) og helse- og omsorgstjenesteloven (2011)
 - Gamle regelverk, reflekterer i begrenset grad barneperspektivet – ingen egne barnets beste-bestemmelser for tjenestene i regelverkene
 - Særlig viktig å tolke regelverket – inkludert rett til nødvendig helse- og omsorgshjelp og forsvarlighetskravet – i samsvar med Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen, og bruke barnets beste i de konkrete (skjønnsmessige) vurderingene. Barnets beste og barns medvirkning må gjennomsyre vurderingene som gjøres
 - Alltid tenke på om det er ett eller flere barn direkte eller indirekte involvert, sikre medvirkning fra barn mv.
 - Noen endringer i særlig pasient- og brukerrettighetsloven over tid, men endrer ikke på at barneperspektivet ikke går gjennom helselovgivningen som en rød tråd
 - Unntak: I 2012 ble en formulering om barns rett til medvirkning som er ganske lik barnekonvensjonen artikkel 12 tatt inn i pasient- og brukerrettighetsloven § 3-1 – men må tolkes i samsvar med artikkel 12
- Vanlig helselovgivning setter rammene – i mange tilfeller kommer barnets beste inn som del av de «vanlige», konkrete vurderingene av forsvarlighet, nødvendig helsehjelp, særlig tyngende omsorg osv.
 - Kanskje særlig viktig der barn ellers fort blir «glemt», som der det gis tjenester til foreldre med funksjonsnedsettelse
- Lite *nasjonal* veiledning på vurdering av barnets beste i helse- og omsorgssaker
 - Kan se til nasjonal veiledning på f.eks. barnevernsområdet og utdanningsområdet
 - Barneombudet har mye god veiledning om barnerettighetsvurderinger på individnivå, som [e-læringskurset](#)



Hva ser vi i klage- og tilsynssaker?

- Flere kommuner har ikke kommet så langt på dette feltet i vedtakene vi ser – få dokumenterte og aweide barnets beste-vurderinger, og for lite (dokumentert) medvirkning fra barn og unge
- For lite kartlegging av barns behov, inkludert søsken, i særlig saker om pårørendestøtte (avlastning mv.), men også i saker som helt direkte omhandler tjenester til barn
 - For lite fokus på barn som pårørende til søsken og å se barna (og om de har behov for egen hjelp) der det gis hjelp til funksjonsnedsatte foreldre
- MEN: Både kartlegging av berørte barns behov, hva som er barnets beste i en sak, aweiningen av barnets beste mot andre hensyn og *begrunnelsen* av dette i vedtak, har i flere kommuner blitt bedre det siste året!
 - Vi sendte veiledningsbrev om dette i 2025 [som er publisert på vår hjemmeside](#)



Hva ser vi i klage- og tilsynssaker?

- Fremdeles tidvis et for ensidig fokus på **pårørende** i helse- og omsorgssaker, som ofte «fører» saken, med for lite fokus på **barnet**
 - Tilbyr fremdeles ofte ikke å høre barnet direkte (tilrettelagt ved behov), selv der barnet er i barneskolealder og skal få tjenester selv – og dokumenterer ikke hvorfor dette ikke vurderes som nødvendig
 - **Barnets mening kommer ofte kun frem via foreldrene, også i saker hvor man burde ha hørt med barnet selv** – og da hører man ofte hva *foreldrene* mener, ikke hva de tenker at *barnet* mener
 - Viktig å snakke med/høre barnet og vurdere barnets beste, lenge før barnet kan samtykke selv etter pasient- og brukerrettighetsloven og også der barn blir påvirket av at andre får tjenester
- Kommuner får fremdeles ganske ofte ikke barnets stemme frem i vedtak, og heller ikke hvordan dette er kartlagt og vurdert
- En del manglende konkrete barnets beste-vurderinger – og aweier ikke dette mot andre hensyn
- Vi har siste året fått et økt fokus på å kontrollere at kommunene får frem barnas mening der det er relevant, at man har gjort en tilstrekkelig barnets beste-vurdering mv.



Barnets beste i norsk lov

- FNs barnekonvensjon er en del av det norske lovverket
 - Går foran andre lover
 - Retten til medvirkning og barnets beste er med i Grunnloven (§ 104)
- Barnekonvensjonen artikkel 3: Barnets beste skal være et **grunnleggende hensyn i alle avgjørelser som gjelder barnet**
 - Avgjørelser «*som gjelder barnet*» tolkes vidt; både avgjørelser som *direkte* og *indirekte* gjelder barnet
 - For helse og omsorg: Både der det vurderes å **gi tjenester direkte til barnet**, for barnet med funksjonsnedsettelse der **foreldrene får pårørendestøtte** (avlastning mv.), for barn der **foreldre har særlig behov og kan ha behov for bistand**, og for **søsken** av barn som med særlige behov hjelp eller der foreldre får avlastning e.l.
 - Hvor omfattende en barnets beste-vurdering skal være og hvordan medvirkning skal foregå kommer an på i hvor stor grad barnet/barna er berørt – dette må kartlegges tidlig



Proessen i barnets beste-vurderingen



Identifisere barnets (eller barnas) interesser



Vurdere hva som er best for barnet (eller *barna*)



Vekte barnets beste opp mot andre hensyn



Må dokumenteres!



Barnets beste – utgangspunkter

- Barnets beste er et tredelt konsept:
 - **En selvstendig rettighet:** Et barns rett til å få sitt beste vurdert er et grunnleggende hensyn når ulike interesser blir vurdert for å komme til en avgjørelse om rett til helse- og omsorgshjelp o.l.
 - **Et grunnleggende, fortolkende prinsipp:** Hvis en lovbestemmelse åpner for mer enn én tolkning, skal den tolkningen som mest effektivt tjener barnets beste velges
 - F.eks. aktuelt når man skal vurdere hva som er nødvendig helse- og omsorgshjelp til barn (eller foreldre), hva som er forsvarlig type hjelp og omfang på hjelp (både til foreldre og barn) osv.
 - **En saksbehandlingsregel:** Når det skal besluttes noe som påvirke et bestemt barn, må beslutningsprosessen inkludere *en dokumentert vurdering av mulige konsekvenser* (positive eller negative) av avgjørelsen for barnet eller barna det gjelder
 - Videre må helse- og omsorgstjenestens begrunnelse vise at barnets beste eksplisitt har blitt tatt hensyn til. I denne forbindelsen skal tjenesten forklare hvordan barnets beste er blitt respektert i begrunnelsen, dvs. **hva som har vært ansett å være barnets beste, hvilke kriterier dette er basert på, og hvordan barnets interesser har blitt veid opp mot andre hensyn**
 - Hvis økonomiske hensyn, hensyn til foreldrene eller andre e.l. har veid **vesentlig tyngre** enn barnets beste i valg av helse- og omsorgstjeneste, må dette komme frem i begrunnelsen



Barnets rett til å bli hørt

- Barnekonvensjonen artikkel 12: Barnet har rett (men ikke plikt!) til å bli hørt i **alle forhold som vedrører det**, blant annet all saksbehandling. Barnets mening skal **tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling**
 - Selvstendig rett for barn – og pasient- og brukerrettighetsloven § 3-1 må tolkes i samsvar med artikkel 12, ingen «aldersgrense»
 - Barnet får uttale seg, det blir lyttet til, og det barnet sier skal bli tatt hensyn til – ikke rett til å *bestemme*
 - Skal lite til for at et forhold «vedrører» barnet, men hvordan medvirkning skal sikres kommer bl.a. an på viktig beslutningen(e) er for barnet
 - Barnets rett til medvirkning, også **et sentralt moment i barnets beste**



Barnets rett til å bli hørt forts.

- Viktig:
 - Vurder hvordan barnet skal høres så tidlig som mulig i saksbehandlingen
 - Hvordan barnet skal høres må vurderes ut fra **viktigheten av saken for barnet, barnets modenhet og alder** mv. Hovedprinsippet er at barn skal høres direkte – dokumentere unntak fra dette.
 - Vurdere behovet for særskilt tilrettelegging, jf. artikkel 2 (ikke-diskriminering) - også viktig å få frem barnets stemme på andre måter (samtale med foreldre, med skole, andre hjelpere mv.)
 - Kan snakke med barnet på skolen, hjemme hos familien, på et nøytralt sted e.l.
 - Den/de som snakker med barnet må være kompetente til det, det må være tilrettelagt, og det må avklares om barnet skal ha med seg noen i samtalen (kan høre med barnet)
 - Man skal tillegge synspunktene til barnet vekt i samsvar med alder og modenhet



Hva er barnets beste i en konkret sak?

- Behovene og forutsetningene til barnet/barna er utgangspunktet for hvordan man skal vurdere *hva som er til det beste for barnet*. Noen momenter i vurderingen kan være:
 - barnets eget syn og meninger
 - Hvor stor vekt barnets eget syn og meninger skal ha, kan komme an på alder og modenhet, hvor sterke ønsker barnet har, hvor sterkt påvirket barnet er mv.
 - identiteten, karaktertrekk og egenskapene til barnet
 - familiemiljø og nære relasjoner
 - barnet sin rett til vern, omsorg og trygghet
 - sårbarheten til barnet
 - den fysiske og psykiske helsen til barnet
 - barnets rett til helse (egen rettighet) og utdanning
- Hvordan helse- og omsorgstjenesten vurderer hva som er til det beste for barnet, samsvarer ikke nødvendigvis med hva barnet selv forteller eller hva foreldrene ønsker. **Det må gjøres en selvstendig vurdering basert på faglig kompetanse av hva som er til det beste for det enkelte barnet**
 - Til slutt må de ulike momentene veies mot hverandre. Konklusjonen må inneholde **hvilke momenter som er gitt størst vekt og hvorfor dette er til barnets beste**



Barnets beste og medvirkning

- Hva betyr det at barnets beste skal være et «grunnleggende hensyn»?
 - Høyesterett har sagt:
 - Ved alle handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn, jf. Grunnloven § 104 andre ledd og barnekonvensjonen artikkel 3. Dette betyr ikke at hensynet til barnet er det eneste, og heller ikke alltid det avgjørende hensynet. Men ved avveiningen mot andre interesser skal hensynet til barnets beste ha stor vekt – det er ikke bare ett av flere momenter i en helhetsvurdering: **Barnets interesser skal danne utgangspunktet, løftes spesielt frem og stå i forgrunnen**
 - Ikke bare ett av flere hensyn – det er skal veie tungt, og det må tungtveiende motstridende hensyn til for å gå mot barnets beste (helse- og omsorgstjenesten må begrunne dette konkret)
- I tillegg til å **synliggjøre barnets beste-vurderingen** der det er relevant i vedtak/avgjørelser om helsehjelp, må helse- og omsorgstjenesten **forklare hvilken vekt det beste for barnet eller barna har fått i avveiningen mot andre hensyn, og hvorfor eventuelle andre hensyn går foran**



Hva må gjøres fremover

- Fortsatt fokus i dette i tildeling og vurdering av helse- og omsorgssaker der barn er involvert
 - Identifisere og kartlegge barns interesser fra tidlig i prosessen – og også underveis
 - Også der tjenestene ikke gis direkte til det konkrete barnet
 - Alltid vurdere (og dokumentere) fra tidlig om man skal snakke med barn/høre barnet direkte ut fra hvor mye saken gjelder barnet/barna, og også snakke med foreldrene om dette
 - Ofte bør man gi barn tilbud om samtale!
 - Vi må alle få opp kompetansen for hvordan barnets beste skal vurderes – og vektes – i helse- og omsorgssaker
 - Viktig å jobbe med maler mv. for å alltid få frem barnets beste-vurderinger i vedtak og avgjørelser om helse- og omsorgstjenester der det er relevant (men ikke bli FOR bundet av maler)
- Må gjennomsyre vurderingene som gjøres – på alle stadier. Alltid ha barnet fremme i saker der barn er involvert
- Også viktig å jobbe for et barnevennlig språk der det er relevant i vedtak, veiledning mv.



Nyttige kilder

- [Statsforvalterens brev om barns rett til å bli hørt i helse- og omsorgstjenesten i kommunen](#)
- [Barneombudets veileder for hvordan vurdere barnets beste i saker som berører barn generelt](#)
- [Norges Institusjon for Menneskerettigheter sin veileder for hvordan bl.a. barns rettigheter kan utredes i enkeltsaker](#)
- [FNs komite for barns rettigheter sine generelle kommentarer til barnekonvensjonen artikkel 3 om barnets beste](#)
- [Helsedirektoratet m.fl. sin veileder om samarbeid om tjenester til barn, unge og deres familier](#) gir gode føringer om barnets beste-vurderinger på flere områder i samarbeidet
- [Sivilombudets uttalelse i om vurdering av barnets beste og barns rett til medvirkning ved søknad om skolebytte](#)
- [Sivilombudets uttalelse i en sak om avlastning](#)